

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Педагогічний факультет

Кафедра теорії та методик початкової освіти

Кваліфікаційна робота

з теми: **«ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ
ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ»**

Виконала: здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої
освіти

РО2-М22z групи

спеціальності 013 Початкова
освіта

Божок Марина Олександрівна

Керівник:

**Третяк Наталя
Володимирівна,** кандидат
філологічних наук, доцент
кафедри теорії та методик
початкової освіти

Рецензент:

**Гордійчук Мар'яна
Сидорівна,** кандидат
педагогічних наук, доцент
кафедри теорії та методик
дошкільної освіти

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	7
1.1. Феноменологія явища «творче самовираження» особистості.....	7
1.2. Структура творчого самовираження в молодшому шкільному віці.....	26
1.3. Зміст та структура творчих умінь в учнів початкової школи.....	33
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	39
2.1. Організація і методика констатувального етапу педагогічного експерименту	39
2.2. Діагностика творчого самовираження молодших школярів в освітньому просторі.....	46
2.3. Організація і перебіг формувального етапу педагогічного експерименту.....	54
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64

ВСТУП

У сучасному глобалізованому світі однією з найважливіших потреб людини є прагнення відшукати своє місце в житті. Основною перепорою на шляху становлення молоді виступає конфлікт між необхідністю самовираження та існуючими складнощами.

Високі соціальні очікування та динамічний темп сьогодення спонукають дорослих надавати молодому поколінню чіткі й зрозумілі орієнтири для практичної реалізації їхньої унікальності.

Згідно з міжнародним звітом «Майбутнє робочих місць», автоматизація праці активно впроваджується. Відтак, у майбутньому найбільше цінуватимуться люди, здатні критично мислити, комплексно вирішувати завдання та проявляти творчу самореалізацію (The Future of Jobs Report, 2020).

Забезпечення умов для розвитку творчого потенціалу дітей та молоді відповідно до їхніх здібностей і вподобань є важливою складовою законодавства України, зокрема: «Про освіту» (2017), «Про позашкільну освіту» (2000), «Державний стандарт початкової освіти» (2018), «Оперативна стратегія ЮНЕСКО щодо молоді на 2014-2021» (2014), Концепція реалізації державної політики у сфері реформування середньої освіти «Нова українська школа» до 2029 року (2016), Програма «Нова українська школа у поступі до цінностей» (2018). Це завдання визначено одним із ключових пріоритетів освітніх закладів.

Дослідження самовираження особистості є багатогранною науковою темою, яка охоплює філософію, культурологію, соціологію, психологію та педагогіку. Зокрема, філософські аспекти цього питання розглядалися в роботах О. Безкоровайної, Г. Бондаренко, А. Бойка, В. Вербицького та інших. У культурологічному контексті питання творчого самовираження особистості глибоко висвітлено в працях Л. Гончара, І. Демченко тощо.

Вагомий внесок у розкриття сутності та значення самовираження як феномену особистості зробили такі вчені, як І. Бех, О. Деркач, А. Лесик, С. Максименко, В. Мачуський та інші.

Теоретичні засади вирішення проблеми самовираження в процесі творчої діяльності закладено у працях зарубіжних представників гуманістичної психології, зокрема А. Маслоу, С. Дорофея, А. Карпенка, О. Коберник та інших.

Психолого-педагогічні аспекти творчого самовираження, як ключового етапу становлення дітей і учнівської молоді в умовах нових соціокультурних реалій, розробляють А. Аніщук, О. Биковська, Н. Калька, О. Коберник, О. Кононко, А. Лесик, Т. Нікішина, І. Оніщук, Т. Потапчук, Л. Старовойт та інші.

Особливості вікового розвитку у цьому контексті, а також характер виховного впливу, сприятливого для формування особистості молодших школярів, висвітлювали у своїх дослідженнях І. Бех, Л. Божович, В. Давидов, О. Запорожець, Г. Костюк, О. Савченко, В. Сухомлинський, П. Якобсон та інші.

Теоретико-прикладні дослідження В. Андрєєва, В. Кудрявцева, Т. Любарта, О. Моляка, Я. Пономарьова, В. Рибалки, К. Робінсона, С. Сисоєвої, Р. Стернберга, Е. Торренса розкривають феномен творчості як унікальний вид діяльності у становленні особистості, що зростає.

Однак, попри значний науковий доробок, слід зазначити, що проблема творчого самовираження молодших школярів у позашкільній освіті ще не була предметом окремого спеціалізованого дослідження. Розглядалися лише окремі її аспекти, у той час як існує нагальна потреба у створенні цілісної виховної системи у позашкільних закладах, яка б сприяла ефективному творчому самовираженню молодших школярів.

Актуальність вивчення цієї проблеми обумовлена також рядом протиріч між:

- потребами суспільства у свідомих, ініціативних громадянах, здатних до творчого самовираження, та недостатнім рівнем вирішення цих завдань у сучасному освітньому просторі;

- усвідомленням важливості систематичної та цілеспрямованої роботи для забезпечення ефективного творчого самовираження молодших школярів і слабкою розробленістю цього питання на теоретичному й методичному рівнях;

- широкими можливостями закладів позашкільної освіти у сприянні творчому самовираженню молодших школярів і недостатнім теоретичним обґрунтуванням та впровадженням відповідних педагогічних умов для реалізації цього процесу.

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови, які сприяють творчому самовираженню молодших школярів у процесі освітньої діяльності закладів шкільної освіти.

Завдання дослідження

1. Провести аналіз наукових джерел для уточнення сутності та структури поняття **«творче самовираження молодших школярів у закладах шкільної освіти»**.
2. Виявити особливості досвіду роботи закладів позашкільної освіти в аспекті творчого самовираження молодших школярів.
3. Розробити критерії, показники й охарактеризувати рівні творчого самовираження молодших школярів у закладах шкільної освіти.
4. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови, що забезпечують ефективне творче самовираження молодших школярів у шкільній освіті.

Об'єкт дослідження – процес творчого самовираження молодших школярів.

Предмет дослідження – педагогічні умови, що сприяють творчому самовираженню молодших школярів у шкільній освіті.

Методи дослідження

Теоретичні методи: аналіз та узагальнення філософської, культурологічної, психолого-педагогічної літератури з метою уточнення базових понять; вивчення стану проблеми творчого самовираження у практиці шкільної освіти; обґрунтування комплексу педагогічних умов творчого самовираження молодших школярів.

Емпіричні методи: узагальнення педагогічного досвіду; **діагностичні методи:** бесіди, опитування (анкетування, інтерв'ю), педагогічне

спостереження для визначення рівня розвитку творчого самовираження у закладах освіти;

Педагогічний експеримент, що включає: констатувальний етап (визначення базового рівня розвитку творчого самовираження); формувальний етап (апробація педагогічних умов); контрольний етап (перевірка ефективності розроблених умов).

ВИСНОВКИ

У дослідженні було здійснено теоретичне обґрунтування та розроблено практичні підходи до вирішення проблеми творчого самовираження молодших школярів у закладах позашкільної освіти. На основі отриманих результатів зроблено такі висновки:

1. Теоретичне обґрунтування проблеми. За допомогою аналізу наукових джерел було розглянуто стан досліджуваної проблеми у філософській, культурологічній, соціологічній та психолого-педагогічній науках. Зокрема, уточнено сутність поняття «творче самовираження молодших школярів в освітньому просторі», яке визначено як здатність дітей до розкриття свого «Я» у різних видах творчої діяльності. Цей процес включає наявність знань і уявлень про себе та творчість, бажання проявити себе через творчість і вираження своєї індивідуальності у соціально прийнятних формах. Також важливою є здатність відчувати гордість за свої творчі досягнення.
2. Особливості досвіду роботи початкової освіти. З'ясовано, що однією з причин низького рівня творчого самовираження є недостатнє усвідомлення дітьми своїх нахилів, інтересів та адекватних способів самовираження. Крім того, діти часто не здатні реалізувати свої творчі здібності через відсутність практичних навичок або невизначеність щодо шляхів їхнього втілення.
3. Критерії та рівні творчого самовираження. На основі теоретичних напрацювань було розроблено критерії й показники творчого самовираження молодших школярів. Це включає: знання про творчість, бажання виразити свою індивідуальність у творчій діяльності, готовність подолати труднощі, вираження соціоцентричного «Я» через творчість, а також ставлення до результатів своєї діяльності. Визначено чотири рівні творчого самовираження: високий, достатній, середній і низький.
4. Педагогічні умови творчого самовираження. Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови, які сприяють розвитку творчого самовираження молодших школярів. Серед них виділяються

створення середовища, що підтримує творчу активність, та використання арт-педагогічних технологій на заняттях. Проведені експерименти показали значну позитивну динаміку в розвитку творчого самовираження в експериментальній групі: зменшення кількості дітей з низьким та середнім рівнями творчого самовираження, а також збільшення кількості дітей з достатнім рівнем. У контрольній групі суттєвих змін не відбулося.

5. Підсумкові результати. Підсумкові зрізи рівнів творчого самовираження молодших школярів підтвердили ефективність розроблених педагогічних умов і методів у розвитку творчої активності дітей в позашкільних закладах. Результати свідчать про покращення не лише теоретичних знань дітей, але й про зростання практичних навичок вираження себе через творчість.

Ці висновки дають можливість далі вдосконалювати педагогічні практики, створюючи умови для ефективного розвитку творчого самовираження молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєнко, Т. Ф. (Ред.). (2009). Соціальна педагогіка: словник-довідник. Вінниця: Планер.
2. Аніщук, А. М. (2008). Педагогічні умови оптимізації процесу мовленнєвого самовираження дошкільників різної статі. (Дис. канд. пед. наук). Ніжин.
3. Бабій, І. В. (Ред.). (2014). Теорія і практика арт-терапії. Умань: Алмі.
4. Безкоровайна, О. (2012). Феномен «культура особистісного самоствердження»: сутність та зміст. Молодь і ринок, 2(85), 144-149.
5. Барда, С. І., & Московець, Л. П. (Ред.) (2019). Дослідження особистості молодшого школяра. Кременчук : ПП «Бітарт».
6. Бех, І. Д. (2018). Особистість на шляху до духовних цінностей. Київ-Чернівці: Букрек.
7. Биковська, О. В. (2006). Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні. Київ: ІВЦ АЛКОН.
8. Биковська, О. В. (2018). (Ред.). Стратегія розвитку позашкільної освіти. Київ: ІВЦ АЛКОН.
9. Бойко, А. Е. (2020с). Сучасні підходи до розуміння феномену самовираження особистості. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді, 14(2), 3-10.
10. Бусел, В. Т. (Ред.). (2001). Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ: ВТФ Перун.
11. Вознесенська, О. Л., & Скнар, О. М. (Ред.). (2017). Енциклопедичний словник з арт-терапії. Київ: Золоті ворота.
12. Гончар, Л. В. (2019). Виховний потенціал сім'ї у формуванні гуманних батьківсько-дитячих взаємин. Актуальні питання гуманітарних наук, 23, 132-136.
13. Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»). (1993). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896> -93-%D0%BF#Text (дата звернення: 12.05.2024).

- 14.Державний стандарт початкової освіти. (2019). [Електронний ресурс].
Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.05.2024).
- 15.Деркач, О. А., & Тарасенко, Г. С. (2019). Арт-терапия и арт-педагогика в современном образовательном пространстве Украины: тенденции развития и перспективы. Национальные традиции в современном искусстве и художественном образовании: Материалы междунар. науч.-практ. конф., Витебск, 24-26 сентября 2019 г. (с. 136-140).
- 16.Діновська, Г. А. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках української мови та читання у контексті компетентінсного підходу.
[Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ru.calameo.com/read/00424922773df373e9bf8> (дата звернення: 26.05.2024).
- 17.Єсіна, Н. О. (2015). Методи формування творчих умінь студентів в інтелектуально-ігровій діяльності. Педагогіка та психологія, (48), 93-99.
- 18.Жаркова, І. І. (2016). Використання технологій інтерактивного навчання під час підготовки майбутніх учителів початкової школи. Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні: зб. тез наук. роб. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 82-84.
- 19.Закон України. (2020). Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 р. № 463-XI. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 12.05.2024).
- 20.Ільїна, Н. М. (2018). Психологія творчості та обдарованості : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 227.
- 21.Вербицький, В. В. (2018). Шляхи реалізації ключової реформи «нова українська школа» в позашкільлі. Особистість у просторі виховних інновацій, м. Київ, 19 жовтня 2018 р. (с. 59-63).

- 22.Дорофей, С. (2020). Психолого-педагогічні умови подолання страхів і тривожності у дітей молодшого шкільного віку в умовах пандемії. Вісник Львівського університету. Серія: Психологічні науки, 6, 56-62.
- 23.Журба, К., & Шкільна, І. (2020). Особистісно орієнтований підхід до виховання смисложиттєвих цінностей у дітей підліткового віку. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*, 25(2), 56-61.
- 24.Калька, Н., & Ковальчук, З. (2020). Практикум з арт-терапії: Ч.1. Львів: ЛьвДУВС.
- 25.Касен, Г. А., & Айтбаева А. Б. (2019). Арт-педагогика и арт-терапия в инклюзивном образовании. Алматы: Казак університеті.
- 26.Кіндякова, Н. Г, & Кеслер, Я. О. (2020). Використання ІКТ у формуванні творчих здібностей учнів на уроці музики. Архів матеріалів міжнародних наукових конференцій, 267-270.
- 27.Коберник, О., & Осадченко, І. (2019). Особистісно орієнтована модель виховання та готовність педагогів до її реалізації (український досвід). Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка», 9(41), 13-26.
- 28.Коберник, Г., Коберник, О., & Волошина, Г. (2020). Стимулювання навчально-пізнавальної активності молодших школярів в умовах парної та групової форм роботи на уроці. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи, (2(4)), 59-66.
- 29.Колісник-Гуменюк, Ю. (2019). Креативність як процес творчості, самовираження та самоствердження особистості. Молодь і ринок, 7(174), 120-123.
- 30.Комаровська, О. А. (2020). Художнє пізнання та емоційний інтелект особистості: точки перетину в контексті мистецької освіти. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи, 1(3), 71-78.
- 31.Кондратова, В. В. (2019). Особливості реалізації мистецької освітньої галузі в початкових класах відповідно до Концепції «Нова українська школа» : методичні рекомендації. Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти, (55), 90-97.

32. Коновальчук, В. І. (2018). Рефлексія як спосіб розвитку творчого потенціалу особистості у просторі освіти. Актуальні проблеми філософії та соціології, 7, 74-77.
33. Концепція Нової української школи. (2016). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12.05.2024).
34. Лакатош, М. О. (2020). Критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх фахівців аграрної галузі до професійної діяльності. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер.: Педагогічні науки, (74), 88-92.
35. Легін, В. Б. (2018). Рефлексивні вміння у навчальній діяльності молодших школярів. Молодий вчений, (10(62)), 73-77.
36. Лесик, А. С., & Чемоніна, Л. (2021). Арт-педагогічні технології як засіб формування творчого самовираження учнів початкової школи у процесі позашкільної освіти. Молодь і ринок: науково-педагогічний журнал, 1 (187), 114-119.
37. Лесик, А. С. (2021). Формування творчих здібностей молодших школярів в умовах Нової української школи. Deutsche Internationale Zeitschrift für zeitgenössische wissenschaft, 5, 36-38.
38. Максименко, С. Д. (Ред.). (2017). Діяльнісна самореалізація особистості в освітньому просторі. Київ: Видавничий Дім «Слово».
39. Мачуський, В. В. (Ред.). (2020). Модернізація організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти. Кропивницький: Імекс-ЛТД.
40. Миропольська, Н. Є. (2018). Ефект смислового континіуму як засіб привернення школярів до мистецтва театру. Мистецтво та освіта, 4(90), 31-34.
41. Миропольська, Н. Є. (2018). Сучасні конотації української драматургії (виховний аспект). Особистість у просторі виховних інновацій, 234-238.
42. Подоляк, О. (2020). Сторітелінг в освіті. Київ: «Перше вересня».
43. Поліщук, В. М. (2019). Вікова та педагогічна психологія (4-те вид.). Суми: Університетська книга.

- 44.Потапчук, Т. В., & Клепар, М. В. (2020). Експериментальна перевірка соціальної активності молодших школярів у позаурочній діяльності Освітологічний дискурс, 31(4), 85-96.
- 45.Потапчук, Т. В. (2020). Вплив дитячого фольклору на виховання молодших школярів. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка, 1(24), 57-61.
- 46.Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (Розпорядження №988-р від 14 грудня 2016).
- 47.Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей. (2018). Київ.
- 48.Простір арт-терапії: мінливість і стабільність – пошуки балансу (2019). Харків: СПД ФО Степанов В. В.
- 49.Рибалка, В. В. (2017). Творчість як креативна психологічна діяльність з особистісно визначеними мотивом, предметом, метою, методами досягнення результату та мотивом його вживання. Методологічні проблеми наукової психології. Київ: ІООД НАПН України.
- 50.Робінсон, К., & Ароніка, Л. (2018). Ви, Ваша дитина і школа. Як прокладається шлях до найкращої освіти. Львів: Літопис.
- 51.Савченко, О. (2015). Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи. Гірська школа українських Карпат, 12-13, 38-43.
- 52.Старовойт, Л. В. (2020). Гра як засіб розвитку творчої індивідуальності учнів. Учитель початкової школи, 3-4, 38-41.
- 53.Старовойт, Л. В. (2020). Психолого-педагогічні особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках технології. Наукові записки. Серія «Мистецтво». (с. 176-180). Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю.
- 54.Тарасенко, Г. С. (2017). Моніторинг художньо-творчого потенціалу майбутніх учителів початкових класів у контексті усвідомлення ними аксіологічних домінант виховної діяльності. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми, 48, 176 – 180.

- 55.Шахрай, В. М. (2016). Теоретико-методичні засади формування соціальної компетентності учнів основної і старшої школи засобами театрального мистецтва. (Автореф. доктора пед. наук.). Інститут проблем виховання, Київ.
- 56.Bakhshi, H., Frey, C., & Osborne, M. (2015). Creativity vs Robots: The creative economy and the future of employment. NESTA.
- 57.Basavanna, M. (2000). Dictionary of Psychology. New Delhi: Allied Publishers Pvt. Ltd.
- 58.Boiko, A. E. (2015). The essence of concept of «value orientation» of pupils of groups of humanitarian direction in out-of-school educational institutions. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді, 19(1), 72–80.
- 59.Boiko, A. E. (2017b). Primary schoolchildren's creative self-expression in non-formal education. Modern methods, innovations and operational experience in the field of psychology and pedagogics: Conference Proceedings, Lublin, Republic of Poland, 20-21 October, 2017. (pp. 42-44).
- 60.Boiko, A. E. (2018). The main ways of modernization of out-of-school-education of humanitarian direction in Ukraine. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді, 22(2), 32-40.
- 61.Boiko, A. E. (2019a). 21st century skills in non-formal education: Importance of modernization. Comparative and international education – 2019: BOOK of ABSTRACT of the 3rd International Conference, Київ, 30 травня, 2019 р. (pp. 54-55).
- 62.Boiko, A. E. (2019b). The out-of-school-education of humanitarian direction: The approaches of modernization. Proceedings of the International Scientific Conference Education and Science in a Changing World: Problems and Prospects for Development, Дніпро, 29-30 березня, 2019 р. (Ч. I. с.104-105.)
- 63.Boiko, A. (2020a). Modernization non-formal learning in Ukraine based on European experience. Comparative and international education – 2020: BOOK of ABSTRACTS of the 4th International Conference, Київ, 28 травня, 2020 р. (pp. 115-116).

- 64.Boiko, A. E. (2020b). The concept of value orientations in modernized non-formal education. Value-based Approach in Education and Challenges of European Integration Process: Conference Proceedings, Суми, 29-30 травня 2020 р. (с. 56-58).
- 65.Boiko, A. E. (2020c). Innovative processes in modernization of non-formal education: Focus on creative self-expression of primary schoolchildren. Intellectual Archive: Vol. 9 (April/June). No. 2 Toronto: Shiny Word. Corp. (Canada). (pp. 85–93).
- 66.Boiko, A. E. (2020d). Modernization of out-of-school education based on partnership pedagogy. Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення: матеріали I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, Луцьк, 28-29 травня, 2020 р. (с. 244-245).
- 67.Boiko, A. E. (2020e). The person-oriented technology for self-expression of primary students in modern non-formal education. Соціально-гуманітарні дослідження та інноваційна освітня діяльність: матеріали II Міжнародної наукової конференції, Дніпро, 26-27 червня 2020 р. (с. 265-266).
- 68.Boiko, A. E. (2020f). The results of study of modernization of out-of-school education in Ukraine. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді, 24(2), 71-84.
- 69.Clarijs, R. (Ed.). (2005). Non-formal and informal education in Europe. Prague, Czech Republic: EAICY.
- 70.Corsini, R. J. (2002). The Dictionary of Psychology. New York: Brunner-Routledge.
- 71.De Bono, E. (1970). Lateral thinking: Creativity step by step. Harper & Row.
- 72.De Bono, E. (1992). Serious creativity: Using the power of lateral thinking to create new ideas. Harper Business.
- 73.Fancourt, D., Garnett, C., Spiro, N., West, R., & Mullensiefen, D. (2019). How do artistic creative activities regulate our emotions? Validation of the Emotion Regulation Strategies for Artistic Creative Activities Scale (ERS-ACA). PLoS ONE, 14(2).

- 74.Gearty, M. (2015). Beyond you and me: stories for collective action and learning? Perspectives from an action research project. *Action Learning: Research and Practice*, 12(2), 146-165.
- 75.Haeyen, S. (2018). *Art therapy and emotion regulation problems: Theory and workbook*. London, UK: Palgrave Macmillan.
- 76.Haeyen, S., & Noorthoorn, E. (2021). Validity of the Self-Expression and Emotion Regulation in Art Therapy Scale (SERATS). *PLoS ONE*, 16(3).
- 77.Harrington, D. M. (1999). Conditions and settings / environment. In M. A. Runco & S. R. Pritzker (Eds.), *Encyclopedia of Creativity* (pp. 323– 340). San Diego, CA: Academic Press.
- 78.Hinz, L D. (2019). *Expressive therapies continuum: A framework for using art in therapy*. London, UK: Routledge.
- 79.Pavlou, V. (2020). Art technology integration: Digital storytelling as a transformative pedagogy in Primary Education. *The International Journal of Art & Design Education*, 39(1), 195-210.
- 80.Pike, A. A. (Ed.). (2021). *Eco-Art Therapy in Practice*. New York: Routledge.
- 81.Regev, D., & Snir, Sh. (2021). *Integrating Arts Therapies into Education*. New York: Routledge.
- 82.Romero-Naranjo, A. A., Romero-Naranjo, F. J, & Moral-Bofill, L. (2016). Body percussion and team building through the BAPNE method. *SHS Web of Conferences*, 26(3).
- 83.Sánchez-Ruiz, M.-J. (2020). Creativity *The Wiley Encyclopedia of Personality and Individual Differences, Personality Processes and Individuals Differences*.